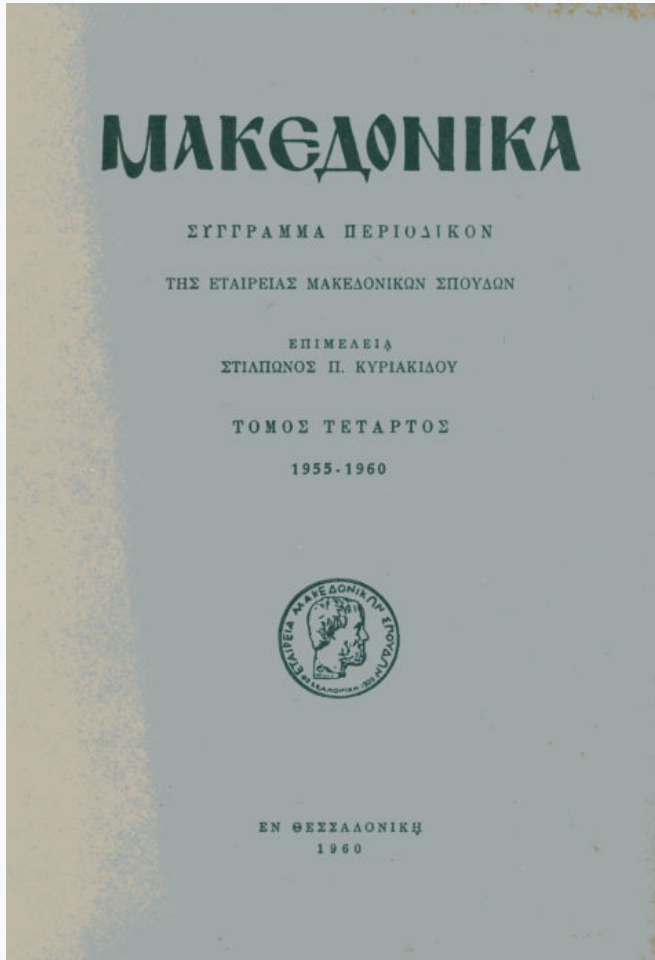

Μακεδονικά

Τόμ. 4, Αρ. 1 (1960)

Ανέκδοτον Φιρμάνιον της Μονής Βλαττάδων του έτους 1486

I. Κ. Βασδραβέλλης

doi: [10.12681/makedonika.688](https://doi.org/10.12681/makedonika.688)

Copyright © 2014, I. Κ. Βασδραβέλλης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βασδραβέλλης I. Κ. (1960). Ανέκδοτον Φιρμάνιον της Μονής Βλαττάδων του έτους 1486. *Μακεδονικά*, 4(1), 533–536. <https://doi.org/10.12681/makedonika.688>

- † προηγ. τῶν Ἰβήρων Γαλακτίων ἱερομ. με ὄλον μου τὸ μοναστήρ. στέργομεν τὰ ἄνωθεν.
- † προηγ. διονυσιάτης κλήμης ἱερ. με ὄλον μου τὸ μοναστήριον στεργωμεν τὰ ἄνωθεν.
- † προηγ. καὶ δικέως τοῦ παντοκράτορος ἱερ. καὶ μολω τὸ μοναστήρη στεργο τάνωθεν.
- † καθηγουμενος του Ξηροποτάμου Γενάδιος ἱερ. ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν με ὄλον μου τὸ μοναστήρη
- † καθηγούμενος του Κουτλουμουσίου Ἰωάσαφ ἱερ με ὄλον μου τὸ μοναστήρι ὑπόσχομεν τὰ ἄνωθεν.
- † Δαυτῖδ ἱερομ. σιμοπετριώτης με ὄλον μου τὸ μοναστήρη ὑποσχόμενθα τὰ ἄνωθεν.
- † Πρωηγούμενος του σιμενοῦ στέργου τὰ ἄνωθη. (Ἐσφιγμένου)
- † τὸν ρουσο Γερμανὸς γραφο. (ἑλληνιστί)
- † σεραφίμ ἐκ τοῦ σταυρονικίτα στέργο τὰ ἄνωθεν.
- † Γερασμῖ Ξενοχ. (σλαβιστί)
- † Γηρασμῖος τοῦ κασταμονίτου στέργο τὰ ἄνωθεν
- † ο ἡγούμενος φηλωθέου Γρηγόριος ἱερομ. στέργο τὰ ἄνωθεν.
- † Χριστόφωρος γριγοριάτης
- † Παρθένιος τοῦ καρακάλου.
- † ἡγούμενος ἐκ τοῦ Ζωγράφου (σλαβιστί)
- † ἐκ τοῦ δοχειαρίου ἱερόθεων:
- † Ακακία ἡγουμεν ΠΚ σκη ΠΑΒΛΑ... (σλαβιστί)

ΣΤ. Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΦΙΡΜΑΝΙΟΝ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΒΛΑΤΤΑΔΩΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1486

Κατὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἀρχείου τῆς Μονῆς Βλαττάδων¹ ὑπὸ τοῦ γρά-
φοντος παρελείφθη ἓν φερμάνιον τοῦ ἔτους 891 Ἑγείρας (1486), ἐκδοθὲν ἐπὶ τῆς
βασιλείας Μπαγεζήτ τοῦ Β', υἱοῦ τοῦ πορθητοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μεχμέτ
τοῦ Β'. Ἡ παράλειψις δὲν βαρύνει τὸν ἐπιμεληθέντα τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἀρχείου,
ἔχει δὲ μικράν τινα ἱστορίαν.

Ὑπὸ τοῦ ἀποβιώσαντος ἀειμνήστου καὶ σεβαστοῦ φίλου, ἡγουμένου δὲ τότε
(1942) τῆς Μονῆς Βλαττάδων Ἰωακείμ Ἰβηρίτου, εἶχεν ἀποσταλῆ τὸ ἔγγραφο εἰς Ἅγιον
Ὅρος πρὸς διαφύλαξιν ἕνεκα τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου, διότι ἔθωρεῖτο, ἐκ κακῆς
προφανῶς μεταφράσεως, ὡς τὸ παλαιότερον φερμάνιον παροχῆς προνομίαν εἰς τὴν
μονήν, χορηγηθὲν ὑπὸ τοῦ πορθητοῦ τῆς Θεσσαλονίκης σουλτάνου Μουράτ τοῦ Β'.
Τοῦτο βέβαια δὲν ἦτο δυνατόν νά εἶναι ἀληθές, ὡς ἔγραψα εἰς τὰ προλεγόμενα τῆς
ἐκδόσεως τοῦ ἀρχείου τούτου,² ὅπου καὶ παραπέμω τὸν ἀναγνώστην.

Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἀρχείου ὁ νῦν ἡγούμενος τῆς Μονῆς φίλος ἀρχι-
μανδρίτης Παγκράτιος Ἰβηρίτης, ταξειδεύσας πρὸ τινων μηνῶν εἰς Ἅγιον Ὅρος, μοὶ
προσεκόμισε τὸ φερμάνιον, τὸ ὁποῖον δημοσιεύω κατωτέρω ἐν φωτοτυπία καὶ μετα-
φράσει³ καὶ τὸ ὁποῖον χρονολογικῶς ἔρχεται δευτέρον κατὰ σειρὰν μεταξὺ τῶν δη-

¹ Ἱστορικὰ Ἀρχεῖα Μακεδονίας, Γ'. Ἀρχεῖον Μονῆς Βλαττάδων 1446 - 1839.
Ἐπιμελεία Ἰ. Βασδραβέλλη. Θεσσαλονίκη 1955.

² Αὐτόφθι, σελ. ζ'.

³ Τὸ δημοσιευόμενον φερμάνιον μεταφράσθη ἀπὸ τὸν κ. Λάζαρον Ματζορί-
δην, συνταξιούχον, τέως διευθυντὴν τοῦ μεταφραστικοῦ γραφείου.

μοσιευθέντων εγγράφων τοῦ ἀρχείου τῆς Μονῆς Βλατάδων.

Τὸ φιρμάνιον ἐξεδόθη, ὡς ἀνωτέρω ἐλέγχθη, ἐπὶ τῆς βασιλείας Μπαγεζήτ Β' ἐξ ἀφορητῆς διαταρᾶξεως τῆς νομῆς καὶ τῆς ἀουδοσίας τῆς μονῆς ὑπὸ διαφόρων Τούρκων τιμαριούχων, τῆς ὁποίας ἀπῆλθαν αὐτὴ συνεπεῖα προνομίαν, χορηγηθέντων ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μεχμέτ τοῦ Β', καὶ τὰ ὁποία ἀναφέρονται εἰς δημοσιευθὲν φιρμάνιον.¹ Τὸ νέον φιρμάνιον ἀνανεώνει τὰ χορηγηθέντα προνόμια καὶ διατάσσει τὴν κατάταυσιν τῶν ἐκβιασμῶν καὶ τῆς τυρανίας, τῆς ἀσκουμένης ὑπὸ τῶν τιμαριούχων κατὰ τῶν μοναχῶν τῆς μονῆς, καὶ τὴν ἀπαγόρευσιν περαιτέρω διαταρᾶξεως τῆς νομῆς καὶ διακατοχῆς, ἀποτελεῖ δὲ στοιχεῖον χρήσιμον διὰ τὴν ἔρευναν τῶν χορηγηθέντων προνομίων εἰς τοὺς χριστιανούς ἐν γένει κατὰ τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας.²

Μετὰ φρασῖς

Αὐτοκρατορικὸν μονόγραμμα σουλτάνου Μπαγεζήτ.

Σοφολογιώτατε ἱεροδίκᾳ Θεσσαλονίκης, καύχημα τῶν κριτῶν καὶ τῶν δικαστῶν, ἐρμηνευτὰ τῶν θρησκευτικῶν διατάξεων καὶ κανόνων, εἴη διαρκῆς ἡ σοφία σου.

Μόλις φθάσῃ τὸ ὑψηλὸν αὐτοκρατορικὸν φιρμάνιον,³ ἔστω γνωστὸν ὅτι πρὸ τίνος χρόνου οἱ μοναχοὶ τῆς ἐν Θεσσαλονικῇ μονῆς Βλατάδων,⁴ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀειμνήστου πατρὸς μου,⁵ εἶχον ὑπὸ τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν ἀνεγνωρισμένα κτήματα, διὰ τὰ ὁποῖα κοτέβαλλον κατὰ ὡς φόρον ὀνίων,⁶ φόρον προβάτων,⁷ κήπων, ἀμπελώνων, ἐλαιῶνων καὶ ἄλλων, κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ἐκείνην ἐχορηγήθη εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου πατρὸς μου ἱερὰ ἀπόφασις.⁸ Ἐν συνεχείᾳ τὴν ἱερὰν ταύτην ἀπόφασιν προσεκόμισαν εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλῃν μου καὶ ἤτήσαντο καὶ ἀπὸ ἐμέ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐγκριτικὴν ἀπόφασιν.⁹ Ἐγὼ δὲ διέταξα καὶ ἡγευνήθησαν τὰ βιβλία, ἐκ τῶν ὁποίων διεπιστώθη ὅτι κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον οἱ μοναχοὶ εἶναι ἀπληλαγμένοι φόρων καὶ κατόπιν τούτου εἶχον ἐγκρίνει καὶ ἐγὼ καὶ εἶχον διατάξει τὴν ἀνανέωσιν τῆς ἀποφάσεως.

Τώρα ὅμως οἱ μοναχοὶ ἀνέφερον ὅτι οἱ τιμαριούχοι τοὺς ἐτυράνουν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἠρευνήθησαν ἐκ νέου τὰ σουλτανικὰ βιβλία, διεπιστώθη δὲ ὅτι ἡ ἱερὰ ἀπόφασις τυγχάνει σύμφωνος μὲ τὴν εἰς τὸ σουλτανικὸν βιβλίον ἐγγραφὴν.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἀπεφασίσθη ὅπως δοθῇ εἰς χεῖρας τῶν εἰς ἀντικατάστασιν τῆς παλαιᾶς νέας ἀπόφασις. Πρέπει νὰ ἴδῃς τὴν εἰς χεῖρας τῶν ἱερὰν ἀπό-

¹ Αὐτόθι, σελ. 1, ἔγγρα. 1.

² Πρβλ. Παναγιώτου, Τινὰ περὶ προνομίων ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Ἄρχ. Ἰδιωτ. Δικαίου, τ. I' (1944).

³ Τὸ τουρκ. κείμενον: *Τεβκῆ ρεφίκ Χουμαγιούν*.

⁴ Τὸ τουρκ. κείμενον: *Οὐλατάδος*. Καὶ εἰς τὸ δεύτερον λοιπὸν κατὰ σειράν φιρμάνιον, ὡς ἐτόνισα εἰς τὰ προλεγόμενα, ἡ ὀνομασία Τσαοὺς μικναστήρ εἶναι ἀγνωστος.

⁵ Διαπιστοῦται λοιπὸν καὶ ἐκ τοῦ φιρμανίου τούτου ὅτι διὰ πρώτην φορὰν ἐχορηγήθησαν τὰ προνόμια ὑπὸ τοῦ σουλτάν Μεχμέτ κατὰ τὸ ἔτος 1446, ἤτοι 15 ἔτη μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἐνισχύεται ἐνταῦθα ἡ γνώμη, ἣν διετύπωσα εἰς τὰ προλεγόμενα, περὶ ἀνυπαρξίας καλλιωτέρου φιρμανίου.

⁶ Τὸ τουρκ. κείμενον: *μπάτις*.

⁷ Τὸ τουρκ. κείμενον: *ὄιομι γκασάμ*.

⁸ Τὸ τουρκ. κείμενον: *χοῦμι σερῆφ*.

⁹ Τὸ τουρκ. κείμενον: *μουκαρῆμ γαμέ*.

φασιν καὶ νὰ καταστήσῃς γνωστὸν ' φόρον προβάτων, κήπων, ἀμπελώνων, ἐλαιῶνων καὶ ἄλλων, ἐὰν δὲ ἐλήφθῃ τι παρ' αὐτῶν, νὰ τοῖς ἐπιστραφῇ.

'Εφεξῆς καὶ μὴ ἐπιτρέψῃς ἀνάμειξιν ἢ ἀντίθετον ἐνέργειαν πρὸς τὴν ἱερὰν ἀπόφασιν. Τοὺς μὴ ὑπακούοντας ἢ ἐναντιουμένους νὰ ἀναφέρῃς εἰς τὴν Πύλῃν μου, ἀφ' οὗ δὲ ἴδῃς τὴν παροῦσαν ἱερὰν ἀπόφασιν νὰ τὴν παραδώσῃς καὶ πάλιν εἰς χεῖρας τῶν.

'Εγράφη κατὰ τὰ μέσα τοῦ μηνὸς Σιαμπάν τοῦ ἔτους 891² ἐν τῇ ἔδρᾳ Κωνσταντινουπόλεως.

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΔΙΑΦΟΡΟΙ

Θαῦμα εἰς τὸν ναὸν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἢ Παναγίας Λαγουδιανῆς

'Ο ἐν Θεσσαλονίκῃ φίλος στρατηγὸς ἐ.ἀ. Ἀστεριάδης ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν μου, καὶ τὸν εὐχαριστῶ δι' αὐτό, τὸ πρωτότυπον κατωτέρω δημοσιευμένου ἀπολυτικίου μετὰ τῆς συνεχομένης ἱστορικῆς σημειώσεως, συνταχθὲν ἐν Θεσσαλονίκῃ τὴν 10ην Ἀπριλίου 1852 ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Γρηγορίου, ἐφημερίου τοῦ γνωστοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἄλλως γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα Παναγίας Λαγουδιανῆς. Τὸ τε ἀπολυτικίον καὶ ἡ ἱστορικὴ σημείωσις ἀναφέρονται εἰς θαῦμα, συμβάν κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 εἰς τὸν ναὸν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Δὲν γνωρίζομεν τὴν ἡλικίαν τοῦ συντάκτου κατὰ τὸ ἔτος 1852, ἀπέχον μόνον 27 ἔτη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν συνέβη τὸ θαῦμα, δὲν ἀποκλείεται δὲ νὰ ὑπῆρξεν οὗτος καὶ αὐτόπτης μάρτυς ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αἱ πληροφορίες τοῦ ἔχουν ἰδιαιτέραν ἀξίαν. Νομίζω ὅτι δὲν δυνάμεθα ν' ἀποκλείσωμεν τὴν ἐκδοχὴν ταύτην, ἢ δὲ σύνθεσις τοῦ ἀπολυτικίου συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀπόψεώς μας.

Ἐκ τῆς ἐπιτοπίου ἐρεύνης, τὴν ὁποίαν ἐνήργησα, καὶ ἐκ τῶν πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας συνέλεξα παρὰ τοῦ νῦν ἐφημερίου τοῦ ναοῦ πατρὸς Χαραλάμπους Τερπινίδου, ὑπηρετοῦντος ἐκεῖ ἐπὶ εἰκοσαετίαν, διεπίστωσα τὰ κατωτέρω.

Τὸ ἀπολυτικίον εἶναι γνωστὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ ψάλλεται τὴν Παρασκευὴν τῆς Διακαινησίμου, ὅτε καὶ ἐφορτᾶει ὁ ναός, ἀλλὰ δὲν ἐπιπέθη εἰς ἐκκλησιαστικόν τι βιβλίον, διατηρῆσαν, οὕτως εἰπεῖν, τὸν ἰδιόζυγον χαρακτῆρα ἀπολυτικίου, συντεθέντος μόνον διὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Ὁ συντάκτης ὁμοῦς ἱερομόναχος Γρηγόριος ἦτο ἐντελῶς ἄγνωστος εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κύκλους καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ναοῦ, ὅπως ἄγνωστος ἦτο καὶ ἡ χρονολογία, καθ' ἣν τὸ ἀπολυτικίον συντετέθη.

Ἐσαύτως ἡ παράδοσις περὶ τοῦ ἐπισυμβάντος θαύματος διεσώθη ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, ἀλλ' οὐδὲν γραπτὸν μνημεῖον ὑπῆρχε δι' αὐτήν. Ἡ ἱστορικὴ σημείωσις, ἥτις ἀκολουθεῖ τὸ ἀπολυτικίον, διαφωτίζει ἀπολύτως τὴν ὅλην ὑπόθεσιν, διότι μανθάνομεν τῶρα καὶ τὸν συντάκτην τοῦ ἀπολυτικίου ἱερομόναχον Γρηγόριον καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ θαύματος τούτου. Εἰς τὸ σφραγισμένον καὶ σήμερον ἄγισμα τοῦ ναοῦ ὑπάρχει τόσον τὸ κουβούκλιον, ὅσον καὶ τὸ ἀναφερόμενον τετράγωνον γουδί, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀναβλύζει ἐλαχίστη ποσότης ὕδατος. Μάλιστα ἀνωθεν τοῦ γουδίου μεταγενέστεροι ἐποποθέτησαν παλαιὸν μαρμάρινον περιστύλιον μὲ παραστάσεις πιθανῶς πρὸς διακόμησιν.

¹ Τρεῖς λέξεις ἐφθαρμέναι καὶ δυσανάγνωστοι εἰς τὸ φηριάνιον.

² Ἔτος 1486.